

I. 4. ARAGÓ (Crònica legislativa de 20 anys [1982-2002])

Xavier SEBASTIÀ

Tècnic de l'Administració de la Comunitat Autònoma d'Aragó

Ley orgánica 8/1982, de 10 de agosto, del Estatuto de autonomía de Aragón, modificada por Ley orgánica 6/1994, de 24 de marzo, y por Ley orgánica 5/1996, de 30 de diciembre.

Artículo 7. Las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón gozarán de protección. Se garantizará su enseñanza y el derecho de los hablantes en la forma que establezca una ley de Cortes de Aragón para las zonas de utilización predominante de aquéllas.

Encara que en un primer moment, l'Estatut d'autonomia d'Aragó no va recollir el reconeixement jurídic del multilingüisme, atenent només la pluralitat lingüística des d'un punt de vista cultural, sense atorgar-li a més cap efecte i sense que hagi estat objecte de cap desplegament normatiu per part del legislador aragonès, després de la reforma estatutària de 1996, l'actual article 7 de l'Estatut aragonès anuncia ja un grau de protecció de les llengües i modalitats lingüístiques que, sense efectuar una declaració explícita d'oficialitat, s'aproxima a una futura instauració d'aquest règim, híbrid entre el juridicoadministratiu i el sociolingüístic, per tal de regular els drets a l'ús i ensenyament de les parles de l'aragonès i el català d'Aragó, sense esmentar-les expressament. («Les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó gaudiran de protecció. Se'n garantirà l'ensenyament i el dret dels parlants en la forma que estableixi una llei de Corts d'Aragó per a les zones d'utilització predominant d'aquelles.»)

Així, aquest precepte estatutari no es pronuncia sobre el possible règim de cooficialitat de les llengües distintes del castellà, ni explícita que aquestes llengües són l'aragonès i el català. La Comissió Jurídica Assessora del Govern d'Aragó, consultada sobre la constitucionalitat de l'Avantprojecte de llei de llengües d'Aragó (versió de l'any 2000), fonamentant-se en la literalitat del precepte i en les citades llacunes, es va pronunciar sobre la dubtosa constitucionalitat de qualsevol projecte normatiu que pogués declarar la cooficialitat de l'aragonès i del català, per entendre que tal declaració s'havia hagut de fer, formalment i materialment, en l'Estatut d'autonomia d'Aragó. Això és, «que no és possible, des del punt de vista de l'adequació a la constitucionalitat, regular mitjançant una Llei de Corts d'Aragó l'oficialitat d'unes llengües distintes del castellà, ni tampoc atorgar mitjançant aquesta hipotètica Llei els efectes propis de la cooficialitat a la

utilització d'aquestes llengües». La tesi contrària, no obstant això, és mantinguda per l'autor d'aquesta *Crònica legislativa* en l'article titulat «El català a l'avantprojecte de llei de llengües d'Aragó de l'any 2001. Un llarg camí cap a la cooficialitat de la llengua catalana a l'Aragó» (*Revista de Llengua i Dret*, núm. 35, setembre de 2001).

Resolución de 1 de octubre de 1985, del Ministerio de Educación y Ciencia, por la que se da publicidad al Convenio sobre enseñanza del catalán en la franja oriental de Aragón.

El presente Convenio tiene por objeto regular la colaboración entre el Ministerio de Educación y Ciencia y la Consejería de Educación y Cultura de la Comunidad Autónoma de Aragón, como órgano a través del cual se ejercen las competencias otorgadas a esta Comunidad Autónoma en el artículo 35.1.23 de la Ley orgánica 8/1982, de 10 de agosto, sobre las manifestaciones culturales y modalidades lingüísticas propias de Aragón, velando por su conservación y promoviendo su estudio.

Primera.— A fin de que sea posible continuar el programa de enseñanza de la lengua catalana en la franja oriental de Aragón y de ampliarla a otros Centros docentes de la misma, el Ministerio de Educación y Ciencia asignará nueve plazas de profesores pertenecientes a los Cuerpos docentes, que prestarán sus servicios en los Centros autorizados. Esta contribución podrá ser revisada en cursos sucesivos en atención a las circunstancias propias de la enseñanza de la lengua catalana y de las disponibilidades presupuestarias.

Segunda.— Para cubrir dichas plazas, el Departamento de Cultura y Educación de la Diputación General de Aragón propondrá al Ministerio de Edu-

cación y Ciencia los candidatos que haya seleccionado de acuerdo con los criterios de preparación y méritos.

Tercera.— Asimismo, el Departamento de Cultura y Educación propondrá al Ministerio de Educación y Ciencia la extensión de la enseñanza del catalán como asignatura optativa a otros Centros de la franja oriental de Aragón que lo soliciten, asignando, en su caso, para este fin los recursos propios de la Diputación General de Aragón que se estimen necesarios.

Cuarta.— La enseñanza de la lengua catalana se impartirá dentro del horario escolar lectivo, con una dedicación que podrá ser de hasta tres horas semanales de clase. A estos efectos, los Centros autorizados preverán en la programación del curso la inclusión de estas enseñanzas, garantizando el normal desarrollo de las actividades docentes legalmente establecidas.

Quinta.— Los centros respetarán el carácter voluntario que tiene la asignatura del catalán para los alumnos, cuyos padres deberán, en su caso, manifestar por escrito el deseo de que sus hijos la reciban.

Sexta.— A efectos de evaluación e incorporación de resultados al expediente académico del alumno, la enseñanza de la lengua catalana en los Centros autorizados se someterá a los mismos criterios y normas que rigen para todas las áreas o materias de los correspondientes planes de estudio.

El Conveni educatiu per a l'ensenyament del català en la Franja va ser prorrogat automàticament en els anys successius, fins la plena efectivitat de les competències autonòmiques en matèria d'ensenyament no universitari, assumides des de l'1 de gener de 1999, en virtut del disposat en l'article 36 de l'Estatut d'autonomia d'Aragó.

Ley 3/1989, de 21 de abril, del himno de Aragón.

Disposición adicional. El Himno po-drá ser también interpretado con letra en cualquiera de las otras modalidades lingüísticas de Aragón en la versión que reglamentariamente se determine.

Aquesta disposició no ha estat, de moment, objecte del desplegament reglamentari previst.

Reglamento de organización y funcionamiento del Justicia de Aragón, de 6 de julio de 1990.

Artículo 39.1. La presentación de quejas o peticiones ante el Justicia podrá hacerse por cualquier medio que permita acreditar la identidad del interesado y del presentador, en su caso, en cualquiera de las modalidades lingüísticas de la Comunidad Autónoma y sin más requisitos que los previstos en la Ley reguladora.

El Justícia d'Aragó, figura equivalent al Síndic de Greuges, és l'única institució aragonesa que, a més d'admetre els escrits presentats en aragonès i en català, també tramita la resposta corresponent en la llengua utilitzada pel reclamant o sol·licitant.

Ley 8/1997, de 30 de octubre, del Estatuto del consumidor y usuario de la Comunidad Autónoma de Aragón.

Artículo 24. Protección de las lenguas y modalidades lingüísticas de la Comunidad Autónoma de Aragón. — El Gobierno de Aragón adoptará las medidas oportunas para proteger y fomentar el uso de las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón, en relación a los derechos de información al consumidor y usuario reconocidos por la presente Ley.

Aquest precepte no ha estat objecte de cap tipus de desplegament normatiu, ni s'ha materialitzat, de moment, en l'adopció de mesures administratives de foment en l'ús de les llengües d'Aragó en l'àmbit de protecció dels consumidors i usuaris.

Ley 7/1998, de 16 de julio, por la que se aprueban las directrices generales de ordenación territorial para Aragón.

(56) [...] *Son, asimismo, una manifestación de la diversidad del patrimonio cultural las diferentes lenguas que se hablan en la Comunidad Autónoma de Aragón, que deben ser objeto de cooficialidad y ayudas, para su enseñanza y divulgación.*

(88) [...] *El reconocimiento legal del aragonés y del catalán como lenguas propias de Aragón debe constituir el punto de partida de una política lingüística que conserve y potencie éstas como patrimonio a conservar.*

Encara que es tracta d'una llei excessivament programàtica i, per tant, d'escassa eficàcia pràctica, cal destacar que es tracta de la primera norma aragonesa en la qual es fa referència, sense més embuts, a la denominació de les llengües aragoneses, el català i l'aragonès, i al règim de cooficialitat que hauria de presidir el seu reconeixement legal.

Ley 8/1998, de 17 de diciembre, de carreteras de Aragón.

Artículo 47. Señalización orientativa e informativa.— En todo caso, y respetando la normativa básica internacional y nacional, la señalización informativa

será bilingüe, atendiendo a las lenguas y modalidades lingüísticas de Aragón como integrantes de su patrimonio cultural e histórico.

Aquesta possibilitat s'ha materialitzat en comptades ocasions i, en general, per identificar la senyalització de grans entitats comarcals, en les quals existeix gran tradició en l'ús d'una denominació aliena al castellà (per exemple, la comarca del Baix Cinca).

Ley 1/1999, de 24 de febrero, de sucesiones por causa de muerte.

Artículo 67. Idioma de los pactos sucesorios.— Los pactos sucesorios podrán redactarse en cualquiera de las lenguas o modalidades lingüísticas de Aragón que los contratantes elijan. Si el Notario autorizante no conociera la lengua o moda-

lidad lingüística elegida, el pacto se otorgará en presencia y con intervención de un intérprete, no necesariamente oficial, designado por los otorgantes y aceptado por el Notario, que deberá firmar el documento.

Artículo 97. Idioma del testamento.
1. Los testamentos notariales podrán redactarse en cualquiera de las lenguas o modalidades lingüísticas de Aragón que los testadores elijan. Si el autorizante o, en su caso, los testigos o demás personas intervinientes en el otorgamiento no conocieran la lengua o modalidad lingüística elegida, el testamento se otorgará en

presencia y con intervención de un intérprete, no necesariamente oficial, designado por los testadores y aceptado por el autorizante, quien deberá firmar el documento. 2. Igualmente, los testamentos cerrados y los ológrafos podrán otorgarse en cualquier lengua o modalidad lingüística de Aragón.

Ley 3/1999, de 10 de marzo, del patrimonio cultural aragonés.

Artículo 4. Lenguas minoritarias.— El aragonés y el catalán, lenguas minoritarias de Aragón, en cuyo ámbito están comprendidas las distintas modalidades lingüísticas, son una riqueza cultural propia y serán especialmente protegidas por la Administración.

Aragón proporcionará el marco jurídico específico para regular la cooficialidad del aragonés y del catalán, lenguas minoritarias de Aragón, así como la efectividad de los derechos de las respectivas comunidades lingüísticas, tanto en lo referente a la enseñanza de y en la lengua propia, como a la plena normalización del uso de estas dos lenguas en sus respectivos territorios.

Disposición final segunda. Lenguas de Aragón.— Una ley de lenguas de

El manament legislatiu contingut en aquesta disposició resulta meridià quant al seu abast i contingut: regular un règim de cooficialitat, un estatut lingüístic territorial, per a l'aragonès i el català. Fruit d'aquest manament va ser l'elaboració de l'Avantprojecte de llei de llengües d'Aragó de l'any 2001 que, després de la seva submissió al tràmit d'informació pública, ha sofert una previsible paralització encara no justificada en seu parlamentària.

Ley 7/1999, de 9 de abril, de Administración local de Aragón.

Artículo 23. Denominación.— La denominación de los municipios será la tradicional en lengua castellana o en la tradicional de su toponimia. No obstante, en aquellas zonas del territorio aragonés en que esté generalizado el uso de otra lengua o modalidad lingüística, el Gobierno de Aragón autorizará, previa solicitud fundada, también la utilización conjunta de la denominación en dicha

lengua.
Artículo 153.3. Relaciones con los ciudadanos.— Las Corporaciones locales en cuyo territorio esté generalizado o sea predominante el uso de una lengua o modalidad lingüística propia, además del castellano, podrán regular y admitir también su utilización por los vecinos en los escritos que les dirijan.

Els dos preceptes precedents impliquen, de fet, un autèntic règim de cooficialitat, si bé de caràcter opcional per als respectius ajuntaments. No obstant això, la seva plasmació en la vida administrativa quotidiana, ens temem que ha estat més aviat minsa i escassa. De fet, els ajuntaments ja estan facultats per habilitar la llengua pròpia distinta del castellà, tant amb efectes interns (ple, actes), com externs (admissió de sol·licituds i altres escrits), per la pròpia legislació bàsica estatal en matèria de règim local.

Orden de 9 de junio de 1999, del Departamento de Presidencia, por la que se convoca el Curso sobre «Catalán. Nivel I», a celebrar en Zaragoza.

Programa: Un dominio básico suficiente de la lengua catalana. Comprensión oral y escrita de los textos estándar. Dominio básico del sistema lingüístico. Conocimientos generales del marco social, cultural e histórico de la lengua. Conocimientos básicos de las características lingüísticas del catalán en Aragón.

Un cop assumides les competències en matèria d'educació no universitària, es feia precís formar el personal docent en el domini bàsic del català a fi de facilitar el desenvolupament de les seves tasques educatives en els centres d'ensenyament de les localitats catalanoparlants. El curs, no obstant això, no deuria tenir gaire èxit, ja que no ha tornat a convocar-se en els exercicis posteriors, a pesar que la demanda de formació i ensenyament de la llengua catalana és cada vegada major, i certes entitats privades, generalment de caràcter associatiu, es veuen obligades a cobrir aquesta buidor formativa.

Decreto 142/1999, de 2 de noviembre, del Gobierno de Aragón, por el que se aprueba la estructura orgánica del Departamento de Cultura y Turismo

Artículo 11. Dirección General de Patrimonio Cultural.— Corresponden a la Dirección General de Patrimonio Cultural [...] la promoción, impulso y gestión, en su caso, de las actividades en materia de patrimonio etnológico, lingüístico, musical y antropológico propios de la cultura aragonesa [...]. la dirección inmediata del Director General, corresponde al Servicio de Patrimonio Etnológico, Lingüístico y Musical, la promoción, impulso y gestión, en su caso, de las actividades en materia de etnología y antropología, así como lingüística y musical, en relación al patrimonio de la Comunidad Autónoma representativo de la cultura y modos de vida tradicionales y propios del pueblo aragonés [...].

Artículo 14. Servicio de Patrimonio, Etnológico, Lingüístico y Musical.— Bajo

La importància que els poders públics confereixen a la qüestió lingüística es reflecteix en la feble estructura organitzativa dedicada a l'exercici de les funcions en la matèria. Un Servei, unitat administrativa bàsica inferior a la Direcció General, que comparteix les seves tasques de protecció lingüística amb altres patrimonis diversos i heterogenis. Diverses forces polítiques propugnen la creació d'una Direcció General de Política Lingüística i un Consell Consultiu en matèria de llengües pròpies.

Decreto 253/2001, de 23 de octubre, del Gobierno de Aragón, por el que se regulan los premios a la creación literaria.

Artículo 2. Premios literarios.— 3. El Premio «Guillem Nicolau», destinado a fomentar y difundir la creación literaria y la traducción en cualquiera de las modalidades del catalán hablado en Aragón.

Orden de 2 de abril de 2002, del Departamento de Cultura, por la que se convoca el Premio «Guillem Nicolau 2002».

Primera. Objeto del premio.— El objeto de la presente convocatoria es premiar una obra de creación literaria o de traducción, escrita en cualquiera de las modalidades del catalán hablado en Aragón, de autores aragoneses o relacionados con Aragón.

Des de la seva creació, l'any 1995, es tracta de l'únic premi d'aquestes característiques, al costat de l'«Arnal Caveró» en les parles aragoneses, però que ha servit per donar a conèixer els escriptors originaris de la Franja. Tot i això, al marge de la seva escassa contraprestació econòmica, el seu valor real és purament simbòlic, ja que el gran públic aragonès desconeix, en gran mesura, la literatura autòctona en català d'Aragó.

Ley 7/2002, de 15 de abril, de creación de la Comarca del Matarraña/Matarranya.

Artículo 1. Creación y denominación.— 1. Se crea la Comarca del Matarraña/Matarranya, integrada por los municipios de Arens de Lledó/Arenys de Lledó, Beceite/Beseit, Calaceite/Calaceit, Cretas/Queretes, Fórnoles/Fórnoles, La Fresneda/La Freixneda, Fuentespalda/Fontdespatla, Lledó, Mazaleón/Massalió, Monroyo/Montroig, Peñarroya de Tastavins/Pena-roja de Tastavins, La Portellada, Ráfales/Ráfels, Torre de Arcas/Torredarques, Torre del Compte/La Torre del Comte, Valdeltormo/La Vall del Tormo, Valderrobres/Vall de Roures y Valjunquera/Valljunquera.

Artículo 2. Capitalidad.— 1. La comarca del Matarraña/Matarranya tiene su capitalidad administrativa en el municipio de Valderrobres/Vall de Roures, donde tendrán su sede oficial los órganos de gobierno de la misma. La capitalidad cultural tiene su sede en el municipio de Calaceite/Calaceit.

Un cop rebutjat l'Avantprojecte de llei de llengües d'Aragó de l'any 2001, ens vam trobar amb un fet sorprenent. En el *Butlletí Oficial d'Aragó* del dia 19 d'abril de 2002 es publica la Llei 7/2002, de 15 d'abril, de creació de la Comarca del Matarraña/Matarranya, la primera de les comarques catalanoparlants de la Comunitat Autònoma d'Aragó (la resta són, des de l'Administració aragonesa, les comarques de la Ribargorça, la Llitera, el Baix Cinca, i part del Baix Aragó de Casp i d'Alcanyís). La seva part expositiva no és gaire esperançadora; es limita a dir que la comarca té en la seva llengua i lèxic propis un dels elements singulars que li confereixen una acusada personalitat, però el legislador aragonès no ha tingut la suficient valentia per adscriure-la, com és el seu legítim i inalienable dret, a la llengua catalana.

Tot i això, l'article primer incorpora la denominació bilingüe (castellà i català) dels municipis integrants de la comarca i s'adopta la normalització d'aquests efectuada per l'Institut d'Estudis Catalans en la seva reunió del dia 15 de desembre de 1995: Arenys de Lledó, Beseit, Calaceit, Queretes, Fórnols, La Freixneda, Fontdespatla, Lledó, Massalió, Mont-roig de Tastavins, Pena-roja de Tastavins, La Portellada, Ráfels, Torredarques, Torre del Comte, Vall del Tormo, Vall de roures i Valljunquera. Aquest gir radical es deu, en bona mesura, a la tasca realitzada per la Chunta Aragonesista (traduït de l'aragonès, Unió Aragonesista) i a l'oportunitat de les seves esmenes en el transcurs del procediment legislatiu que, a més, van ser acceptades sense oposició per la resta dels grups parlamentaris.

Així mateix, es fixa la capital administrativa a Vall de roures i la seu de la capitalitat cultural a Calaceit. D'altra banda, modificant la primitiva delimitació comarcal, s'han incorporat finalment els municipis de Montroig de Tastavins i Torredarques, encara que no s'ha fet el mateix amb els d'Aiguaviva, la Ginebrosa, la Sorollera, la Torre de Vilella, la Canyada de Beric, Bellmunt de Mesquí, la Codonyera (de la subcomarca del Mesquí), Maella, Nonasp, Faió i Favara de Matarranya (de la subcomarca del Baix Matarranya), que s'integraran —o pitjor, que es desintegraran— en les futures comarques que es constitueixin al voltant de les dinàmiques viles de Casp i Alcanyís. A la fi, només una bona notícia a mig fer entre l'esperança i la resignació, fins que els poders públics aragonesos aconseguixin consensuar una llei que reguli l'estatut lingüístic del català a l'Aragó i les mesures ne-

cessàries per vertebrar i recuperar l'espai físic, humà i cultural de la Franja catalanoparlant de l'Aragó.

Ley 10/2002, de 3 de mayo, de creación de la Comarca del Bajo Aragón.

Artículo 1. Creación y denominación. 1. Se crea la Comarca del Bajo Aragón integrada por los municipios de Aguaviva/Aiguaviva de Bergantes, Alcañiz, Alcorisa, Belmonte de San José/Bellmunt de Mesquí, Berge, Calanda, La Cañada de Verich/La Canyada de Beric, Castel-

serás, La Cerollera/La Sorollera, La Codonera/La Codonyera, Foz-Calanda, La Ginebrosa, Mas de las Matas, La Mata de los Olmos, Los Olmos, Las Parras de Castellote, Seno, Torrecilla de Alcañiz, Torrelvella/Torre de Vilella y Valdealgofa.

Un cop aprovada la Llei de la comarca del Matarranya, es va publicar en el *Butlletí Oficial d'Aragó* del dia 8 de maig de 2002 la Llei 10/2002, de 3 de maig, de creació de la Comarca del Baix Aragó, amb seu i capitalitat a Alcanyís. Cal destacar que en l'esmentada comarca s'integren municipis catalanoparlants (Aiguaviva de Bergantes, Bellmunt de Mesquí, La Canyada de Beric, La Sorollera, La Codonyera, La Ginebrosa i Torre de Vilella), que no van optar per incorporar-se a la comarca del Matarranya, tal com ho van fer els termes de Montroig de Tastavins i Torredarques. El legislador aragonès sembla seguir sensibilitzat amb les denominacions bilingües (castellà i català) de les localitats catalanoparlants, encara que no reconeix expressament l'adscripció d'aquests parlars a la llengua catalana.

En qualsevol cas, cal lamentar-se de l'oportunitat perduda en no haver integrat tots els municipis catalans de l'esmentat Baix Aragó a la comarca, ja constituïda, del Matarranya (fins i tot, mitjançant la creació de dues comarques —o subcomarques—, Alt i Baix Matarranya, i la incorporació del Mesquí). També s'ha desaprofitat l'ocasió de recuperar denominacions tradicionals en català d'altres viles, avui de parla castellanoaragonesa, repoblades amb catalans durant l'edat mitjana i, en conseqüència, d'influència lingüística catalana fins el segle XVII (Alcanyís, Castellot, Castellserás, Mas de les Mates, Valldalgorfa).

Ley 12/2002, de 28 de mayo, de creación de la Comarca de la Ribagorza.

Artículo 1. Creación y denominación. 1. Se crea la comarca de la Ribagorza integrada por los municipios de Arén/Areny de Noguera, Benabarre/Benavarrí, Benasque/Benás, Bisaurri, Bo-

nansa, Campo, Capella, Castejón de Sos/Castilló de Sos, Castigaleu, Chía, Estopiñán del Castillo/Estopanyà, Foradada del Toscar, Graus, Isábena, Lascuarre, Laspaúles/Laspaúls, Monesma y

Cajigar/Monesma i Caixigar, Montanuy/Montanui, Perarrúa, La Puebla de Castro, Puente de Montañana/Pont de Montanyana, Sabún, Santa Liestra y San Quílez, Secastilla, Seira, Sesué, Sopeira, Tolva/Tolba, Torre La Ribera, Valle de Bardají, Valle de Lierp, Veracruz, Viacamp y Litera/Viacamp i Lliterà y Villanova/Billanoba.

Artículo 2. Capitalidad. 1. La comarca de la Ribagorza tiene su capitalidad en la villa de Graus, donde tendrán su sede oficial los órganos de gobierno de la misma, ostentando la capitalidad cultural la villa de Benabarre.

En el *Butlletí Oficial d'Aragó* del dia 31 de maig de 2002, es va publicar la Llei 12/2002, de 28 de maig, de creació de la Comarca de la Ribagorça. La seva exposició de motius fa memòria de l'històric comtat de Ribagorça, amb seu a l'antiga i monumental capital de Roda d'Isàvena, però no esmenta, en cap moment, la seva personalitat lingüística, força acusada i diferenciada. La presència de parles del català, de l'aragonès i de dialectes mixts de transició entre una llengua i l'altra, entorn de la conca del riu Isàvena, o fins i tot en la zona septentrional de la Vall de Benasc (on s'ha encunyat l'expressió "*la franja de la franja*") no ha estat objecte, segons sembla, d'interès per al legislador aragonès. La pròpia denominació catalana de la Ribagorça no acompanya la castellanoaragonesa en el títol de la llei, la qual cosa ja és premonitòria del seu futur tractament juridicolingüístic. A la disposició addicional setena s'estableix que, atès el caràcter plurilingüe de la comarca, el Consell Comarcal «ha de promoure, i ha de donar-hi suport, en l'àmbit de les seves competències, a la utilització de les llengües pròpies, sempre que així sigui sol·licitat pels respectius ajuntaments dels territoris afectats».

Ara bé, l'article primer de la norma procedeix a la creació de la comarca de la Ribagorça, amb capital i seu administrativa a la vila de Graus, i enumera els municipis que la integren. Aquí, les denominacions ja són multilingües. Trobem en versió bilingüe (castellana i catalana) els termes municipals següents: Areny de Noguera, Benavarri, Castelló de Sos, Estopanyà (del Castell), Monesma i Queixigar, Montanui, Pont de Montanyana, Tolba, Viacamp i Lliterà. Tot i això, la versió castellana d'algunes localitats és coincident amb la catalana (Bisaurri, Bonansa, Castigaleu, Seira, Sopeira). En uns altres, com ara els termes de Benásc, Les Paüls i Vilanova (d'Èssera), s'han adoptat les denominacions de l'aragonès estandarditzat (Benás, Laspaüls, Billanoba, en versió aragonesa). Finalment, s'han mantingut en castellà altres poblacions, sense acollir cap de les versions anteriors: Beranui, Camp, Capella, Gia, Foradada (del Toscar), Graus, Isàvena, Lasquarri, Perarrua, La Pobla de Castre, Saünc, Santa Liestra, Sesué, Torlarribera,

Vall de Bardaixí, Vall de Lierp, que mantenen, de manera inexplicable, el seu tractament castellanitzat (Campo, Chía, Isábena, Lascuarre, Perarrúa, La Puebla de Castro, Sahún, Valle de Bardají, Valle de Lierp, Veracruz, en versió castellana).

No pot entendre's aquesta barrejada, ni des d'un punt de vista lingüístic, no cal dir ho, però tampoc no es troben raons de tipus jurídic que avalin aquesta peculiar indecisió. Com s'ha dit més amunt, en la històrica comarca de la Ribagorça conviuen tres sistemes lingüístics, dos d'aquests, català i aragonès, massa interrelacionats, encavalcats i barrejats com per marcar una separació neta. Per tot això, una solució pacífica hauria estat, per exemple, establir un precedent en versió bilingüe de les parles autòctones (català i aragonès) per als municipis que es troben en les respectives zones de transició i d'influència (del català a l'aragonès o de l'aragonès al català). Una altra solució, que van mantenir algunes poblacions catalano-parlants, que consistia a crear una Ribagorça oriental (de llengua catalana) amb capitalitat a Benavarri i una Ribagorça occidental (de parla aragonesa) amb seu a Graus, tampoc no ha prosperat.

En definitiva, caldrà valorar, en la seva justa mesura, el manteniment de la unitat comarcal (encara que podien haver-se inclòs d'altres localitats històriques com Estada, Estadella i Fonts, de les comarques de Barbastre i Cinca Mitjà, fins i tot de la Vall de Gistau, ficada al Sobrarb, on es parla el dialecte gistaví), ja que la riquesa lingüística ribagorçana i la seva consegüent complexitat identitària —el dialecte ribagorçà ha tingut sempre un caràcter híbrid catalanoaragonès— podrien aportar motius suficients per a la creació de tres comarques o subcomarques. Però, una altra vegada, s'ha perdut una bona ocasió per resoldre la polèmica derivada de la majoritària adscripció lingüística catalana en aquesta zona de trobada i agermanament entre l'Aragó i Catalunya.

I. 6. PAÍS BASC

I. 7. NAVARRA

Iñigo Lamarca ha deixat d'encarregar-se d'aquestes dues seccions de la Crònica legislativa. El Consell de Redacció de la REVISTA vol agrair-li la seva col·laboració al llarg d'aquests anys.

Per aquest motiu en aquest número no apareixeran ambdues cròniques, que seran represes a partir del proper número 39 de la REVISTA, a càrrec de Xabier Iriondo, i inclouran les corresponents a tot l'any 2002.